

به نام خدا

توسعه پایدار شهر

مولفان :

زینب دارابیور دزدارانی

حمید آل عطابخش

امان الله سرتیپی اصفهانی

حوری لقمانی

مهناز ذاکری

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۲)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: داراپور دزدارانی، زینب، ۱۳۶۵-
عنوان و نام پدیدآور: توسعه پایدار شهر / مولفان زینب داراپور دزدارانی، حمید آل عطابخش،
امان الله سرتیپی اصفهانی، حوری لقمانی، مهناز ذاکری.
مشخصات نشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۲.
مشخصات ظاهری: ۹۱ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۰۷-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه: ص ۹۱-۸۷.
موضوع: توسعه پایدار شهر
شناسه افزوده: آل عطابخش، حمید، ۱۳۵۹
شناسه افزوده: سرتیپی اصفهانی، امان الله، ۱۳۶۱
شناسه افزوده: لقمانی، حوری، ۱۳۵۱
شناسه افزوده: ذاکری، مهناز، ۱۳۵۲
رده بندی کنگره: LC۴۷۲۰
رده بندی دیویی: ۳۷۱/۹۰۹۶۸
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۲۳۱۶۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: توسعه پایدار شهر
مولفان: زینب داراپور دزدارانی - حمید آل عطابخش - امان الله سرتیپی اصفهانی
حوری لقمانی - مهناز ذاکری
ناشر: ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۲
چاپ: زبرجد
قیمت: ۸۳۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۷۰۷-۳
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران
Chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان صفحه	
فصل اول	۷
کلیات	۷
مقدمه	۷
اهمیت موضوع	۱۰
فصل دوم	۱۳
مبانی نظری	۱۳
تعریف شهر	۱۳
شهر کوچک	۱۴
تعریف شهرهای کوچک و متوسط	۱۵
تعریف شهر کوچک	۱۵
شهرهای کوچک و توسعه محلی	۱۶
نقش و جایگاه شهرهای کوچک و متوسط در برنامه ریزی و مدیریت شهری	۱۹
تعریف و مفهوم توسعه	۲۱
مفهوم توسعه از دیدگاه جغرافیایی	۲۳
توسعه پایدار	۲۵
تاریخچه توسعه پایدار	۲۶
مفهوم توسعه پایدار شهری	۲۶
شاخص های توسعه پایدار شهری	۲۸
ابعاد مختلف توسعه	۳۲
توسعه فرهنگی	۳۳
توسعه سیاسی	۳۳
توسعه اقتصادی	۳۴
شاخص های توسعه پایدار	۳۶
شاخص های اجتماعی - اقتصادی	۳۷

	شاخص های سیاسی	۳۸
	شاخص های زیست محیطی	۳۸
	شاخص های بهداشتی	۳۹
	شاخص های حمل و نقل	۴۰
	شاخص های عملیاتی	۴۰
	شاخص های شهر سازی و خانه سازی	۴۱
	شاخص های پایداری در جهان	۴۲
۴۹	دیدگاههای نظری در خصوص توسعه پایدار	
	فصل سوم	۵۸
	ویژگی های جغرافیایی	۵۸
	بررسی ویژگیهای مکانی و وضع موجود	۵۸
	ویژگیهای مکانی و وضع موجود خوزستان	۵۸
۵۹	بررسی موقعیت جغرافیایی و وضع موجود شهر لالی	
	ویژگی های طبیعی شهر لالی	۶۰
	شیب شهر لالی	۶۴
	ارتفاعات شهر لالی	۶۴
	خاک های شهر لالی	۶۴
	گسل های شهر لالی	۶۵
	ویژگی های اقلیمی	۶۶
	بارندگی	۶۸
	رطوبت نسبی	۶۹
	ساعات آفتابی	۷۰
	باد	۷۰
	بررسی ویژگی های انسانی	۷۲
	مرحل توسعه شهر	۷۴
	ویژگیهای اجتماعی شهر لالی	۷۵

- ۷۷ تعداد و بعد خانوار
- ۷۸ توزیع جنسیت جمعیت
- ۷۸ وضعیت سواد و تحصیلات
- ۷۸ تعداد جمعیت فعال
- ۷۹ جمعیت شاغل در بخش های مختلف اقتصادی
- ۷۹ بررسی کاربری ها
- ۸۰ کاربری مسکونی
- ۸۱ کاربری آموزشی
- ۸۱ کاربری درمانی بهداشتی
- ۸۲ کاربری اداری
- ۸۳ کاربری تجاری
- ۸۳ کاربری مذهبی
- ۸۴ کاربری ورزشی
- ۸۵ کاربری پارک و فضای سبز
- ۸۵ تجهیزات و تاسیسات

فصل اول

کلیات

مقدمه

شهر یکی از اختراع بشری در محیط زیست به منظور اسکان، تامین معیشت، داشتن روابط اجتماعی و اقتصادی و مانند آنهاست. ولی اولین آن نمی باشد. انسان خود محیط سکونتش را فراهم کرده و خود به ایجاد و نحوه زندگی در آن اقدام نموده است. اجتماع انسان ها در هر مکان و زمان و به هر منظوری که بوده باشد تحت تاثیر روابط آنها با یکدیگر و همچنین با سایر جوامع بوده است. یکی از موضوع های مهم در توسعه پایدار که طی سالهای اخیر، جایگاه ویژه ای به خود اختصاص داده، توسعه پایدار شهری است که برخی آن را الگو واره نوین و مسلطی در برنامه ریزی شهری معاصر میدانند و جایگاه شهرها در توسعه پایدار به حدی است که برخی از صاحب نظران توسعه پایدار شهری را شاه کلید پایداری جهانی میدانند. هدف توسعه ی پایدار شهری باید ایجاد شهری سالم و مردمی با منابع غنی باشد؛ یعنی نه تنها از نظر نقش و کارکرد، بلکه از لحاظ فرم و ساختار فیزیکی شهری و میزان دسترسی قابل قبول انرژی نیز شهر را به عنوان مکانی برای زندگی مدنظر داشته باشد. توسعه ی پایدار شهری، الگوی پایدار کالبد سکونتگاهها، الگوی مؤثر حمل و نقل در زمینه ی مصرف سوخت و نیز شهر را بر اساس سازمان فضایی شهری بررسی میکند، زیرا ایجاد شهر را فقط برای لذت و رفاه شهرنشینان میدانند.

این پژوهش در پنج فصل تهیه و تدوین شده که در فصل اول کلیات و مقدمات تحقیق، فصل دوم مبانی نظری، تعاریف، دیدگاه ها و نظریه ها و پیشینه تحقیق، در فصل سوم ویژگی های جغرافیایی، طبیعی و انسانی شهر لالی و وضعیت موجود، فصل چهارم تجزیه و تحلیل توصیفی داده ها و در فصل پنجم، نتیجه گیری و ارائه پیشنهادات اختصاص دارد.

توسعه پایدار حاصل رشد آگاهی در سطوح جهانی در مورد مسائل و موضوعات محیطی، اجتماعی، اقتصادی، فقر و نابرابری و نگرانی ها درباره یک آینده سالم برای بشر

است. توسعه پایدار، این موضوعات (محیطی، اجتماعی و اقتصادی) را بسیار محکم به هم پیوند می دهد (Hopwood, Mellor and O' Brien, 2005) در این خصوص، به علت افزایش بی رویه جمعیت و فعالیت های اقتصادی در مراکز شهری، توسعه پایدار شهری جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است (Drakakis, 1995) توسعه پایدار شهری امروزه به عنوان مفهومی بسط یافته و نهادینه شده، چارچوب کلی تحلیل وضعیت سکونتگاه ها را در اختیار دارد. بررسی مطالعات مختلف نشان می دهد که این رویکرد دارای توانمندی های زیادی در زمینه شناخت وضعیت و مسائل پیش روی شهرهاست. سکونتگاه های شهری به عنوان نظام جغرافیایی، متأثر از عوامل و نیروهای فضا ساز در فرایندی زمانی مکانی به وجود آمده و همواره تحت تأثیر فرایندهای درونی و بیرونی (اجتماعی فرهنگی، اقتصادی، محیطی اکولوژیکی) در حال تغییر و تحول بوده اند. در این میان شهرهای کوچک هم به عنوان جزئی از نظام جغرافیایی که متشکل از اجزای مرتبط به هم هستند، متأثر از موقعیت و جایگاه مکانی فضایی، نحوه تعامل یا ارتباط (ارتباط درونی و بیرونی) خود در گذر زمان، همواره دستخوش تحولاتی شده اند. هرچند روند شکل گیری و نحوه تکوین ساختاری عملکردی شهرهای کوچک، در گذشته به صورت تدریجی بوده است، اما در دهه های اخیر سازمان یابی فضایی و عملکرد نظام سکونتگاهی این شهرها از یکطرف متأثر از تحولات اقتصادی اجتماعی در نظام جهانی بوده و از طرف دیگر متأثر از سیاست ها و برنامه های دولت و سازمان های مختلف که برای توسعه آنها اتخاذ و اجرا شده، دستخوش تغییر و تحولات زیادی شده است. بی توجهی به نقش و اهمیت شهرهای کوچک و عدم شناخت صحیح جایگاه و پایگاه این شهرها باعث شده که امروزه سرمایه گذاری های مربوط به آنها بسیار کم صورت پذیرد که این خود مشکلات عدیده ای به ویژه ناپایداری این سکونتگاه ها را به دنبال داشته است (برزگر، ۱۳۹۳) توسعه پایدار شهرهای کوچک، روش مناسبی برای توسعه فضایی و ایجاد رشد اقتصادی و تعادل اجتماعی است و می تواند به عنوان راهبردی در مقابل رشد شهرهای بزرگ عمل کند (ضرابی، ۱۳۸۰) ولی به نظر می رسد چنین رشد و توسعه ای در صورتی شکل خواهد گرفت که خود این شهرها از درون دچار مشکلات شهرهای بزرگ در مقیاس خرد نباشند و فضای مناسب را برای نسل کنونی و آینده فراهم

سازند. اما در سطح ملی آنچه بیش از هر مسئله دیگر در خصوص شهرهای کوچک باید مد نظر قرار گیرد، توجه به عدالت و برابری بر اساس شاخصها و ابعاد توسعه پایدار شهری است. بنابراین با توجه به افزایش شهرهای کوچک و گسترش آنها، منطقی است که یک برنامه ریزی توسعه همه جانبه و متناسب با ساختار اجتماعی و اقتصادی شهرهای کوچک پیش بینی شود. شهرهای کوچک امروزی پایه گذار شهرهای بزرگ آینده خواهند بود که با پذیرش کارکردهای جدید و توسعه کارکردهای فعلی و گسترش فیزیکی در صورت عدم برنامه ریزی مناسب، به شهرهای بزرگ تر با مشکلات و محدودیت های گوناگون تبدیل می شوند. از این رو برنامه ریزی توسعه پایدار برای شهرهای کوچک به عنوان رویکردی جدید در حیطه مطالعات شهری وارد شده است. به دنبال رواج پارادایم پایداری شهرهای کوچک، این الگو در زمینه های مختلف مسائل شهری کاربست پیدا کرد و در قالب ترکیباتی چون پایداری زیست محیطی، پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، پایداری کالبدی شکل یافت. در این راستا مفهوم پایداری اجتماعی اقتصادی در چارچوب مبحث پایداری شهرهای کوچک، به دنبال تعادل و پویایی این سکونتگاههای کوچک در خصوص ساختارهای اجتماعی و اقتصادی آنهاست، به طوری که متضمن پایداری سکونتگاه در روندهای مکانی زمانی می شود (Bossel, 1999) آنچه اکنون به عنوان مسئله اساسی در روند توسعه اقتصادی اجتماعی کشور ایران مطرح است، سرعت شتابان رشد شهرنشینی و هجوم مهاجران روستایی شهرهای کوچک و میانی به شهرهای بزرگ و تمرکز جمعیت و ایجاد ناهماهنگی بیشتر در توزیع جمعیت و فعالیت و تمرکز آن در شهرهای بزرگ و برهم خوردن تعادل نظام و شبکه شهری و پیدایش الگوی نخست شهری است که عمدتاً بر پایه تمرکز فعالیت های اقتصادی، اجتماعی و جمعیتی در یک شبکه شهری بزرگ اتفاق می افتد (نظریان، ۱۳۸۶) شهر لالی یکی از شهرهای بختیاری نشین استان خوزستان در ایران است. شهر لالی از جنوب به شهرستان مسجدسلیمان، از شرق و جنوب شرقی به شهرستان اندیکا، از جنوب غربی به گتوند، از شمال و شمال غربی به سردشت دزفول محدود می شود با توجه به تحولات سریع جمعیتی و توسعه فیزیکی شهر لزوم توسعه برنامه ریزی پیش بینی شده برای شناسایی عوامل موثر در توسعه پایدار در این شهر ضروری می باشد.

توسعه اقتصادی- اجتماعی این شهر با حفظ محیط زیست می توان به توسعه پایدار منجر شود. توسعه ای که در آن اهداف اقتصادی، اجتماعی و فیزیکی در پیوند با هم قرار می گیرند. بر این اساس پژوهش حاضر ضمن تأکید بر روابط متقابل همه ابعاد پایداری، بر ضرورت ارتقای شاخص های پایداری زیست محیطی، فرهنگی- اجتماعی و اقتصادی شهرداری تأکید داشته و به تحلیل و تبیین این ابعاد در این شهر می پردازد. با توجه به مسائل پیش رو، در راستای خروج از فشارها و بحران های ناشی از ناپایداری در شهرداری از منظر اجتماعی و اقتصادی، ابتدا باید ظرفیتهای، قابلیت ها و موانع رسیدن به پایداری در این شهر مورد شناسایی، تحلیل و تبیین قرار گیرد تا در مراحل بعد، بتوان با برنامه ریزی دقیق، از این توان ها، برای پایداری بهره جست.

اهمیت موضوع

شهرها و پایداری محیط شهری به عنوان یک نگرانی اصلی برای برنامه ریزان شهری، سیاست گذاران و ساکنین محیط شهری تبدیل شده است (شهبان، ۱۳۹۲) گستردگی و پیچیدگی مسائل شهری و رشد و توسعه روز افزون شهرهای کوچک، برنامه ریزی و مدیریت شهری، امور شهر را به وظیفه ای دشوار تبدیل نموده است چرا که شهر به عنوان یک منبع توسعه مطرح است و جایگاه برنامه ریزی و مدیریت شهری در روند توسعه شهر و پایداری و بهبود سکونتگاه های شهری نقشی بسیار مهم و تعیین کننده دارد توسعه پایدار با هدف بر طرف کردن نیازهای انسانی و بهبود شرایط زندگی در مکان های زیست به عنوان الگوی مناسبی برای تعیین نحوه بهره برداری از منابع و ایجاد رابطه ی متعادل و متوازن بین انسان، اجتماع و طبیعت با تأکید بر رهیافت مشارکتی و حرکت از پایین و دو سویه، باعث افزایش اجتماعات شهری در مسئولیت پذیری، پاسخگویی به نیازهایشان و نیز شرکت مردم در جریان توسعه می شود (علیخان گرگانی، ۱۳۹۲)

توسعه شهرها روش مناسبی برای توسعه فضایی و ایجاد رشد اقتصادی و تعادل اجتماعی است و می تواند به عنوان شقی در مقابل رشد شهرهای بزرگ عمل نماید (Fanni and Bagheri, 2014) ولی به نظر می رسد چنین رشد و توسعه ای در صورتی شکل خواهد گرفت که خود این شهرها از درون خود دچار مشکلات شهرهای بزرگ در مقیاس خرد